

UDC 007.304:323
DOI: 10.21847/1728-9343.2017.2(148).102822

СТРУГАЦЬКИЙ ВАСИЛЬ,
кандидат філософських наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІТИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА АСПЕКТИ ВІДПЛАТИ. ПОСТМІЛІТАРНА ФАЗА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У статті автор завершує власне дослідження агресорного впливу на масову свідомість у контексті військового конфлікту на Сході України.

Увага конкретизується на психологічних ефектах, до яких призводить маніпулятивний вплив на свідомість, аспектах провини громадян України, які, зазнавши маніпуляції, зрадили свою державу та необхідності комплексного морально-інтелектуального відродження вітчизняного суспільства.

Ключові слова: маніпуляція масовою свідомістю; розлади особистості; провинна; відплата; комплексна морально-інтелектуальна реабілітація.

Постановка проблеми і стан її дослідження. У наших попередніх роботах було проаналізовано численні передумови успішності передмілітарної інформаційної агресії Російської Федерації (РФ) [1], а також способи, засоби і цілі маніпулятивного впливу на масову свідомість під час воєнних дій [2], які названа країна, прямо чи опосередковано, веде проти України.

Ця війна ще не закінчилася. Попри цей факт, вважаємо, що вже сьогодні потрібно здійснювати аналіз політико-ментальних наслідків тривалого перебування українських громадян під впливом агресорних інженерингових технологій, які спотворюють їх свідомість.

Намагаючись слідувати принципу термінологічної чіткості, зазначимо, що сучасний пошук адекватних номенів і дефініцій, якими можна було б оперувати, коректно називати і змальовувати етапи „гібридної війни” та її саму, ще триває, про що зазначають вітчизняні дослідники у своїх ретельних аналітиках [3].

Тому ми вже у назві звужуємо понятійне поле саме до „постмілітарний”, розуміючи під ним ту майбутню фазу „протистояння”, „конфлікту”, „війни”, „гібридної війни”, „інформаційної війни” etc., коли відбудеться:

- припинення збройної російсько-терористичної агресії на українській території;
- розведення сторін „конфлікту” або, принаймні присутні зараз на Сході України російські військові повернуться до РФ, а місцеві колаборанти, здебільшого, залишаться у межах державного кордону України;
- налагодження ефективного контролю цього кордону;
- відновлення політико-інформаційного впливу України над ОРДІЛО.

При цьому „гібридна війна” чи то пак „конфлікт”, очевидно, ще певний час буде продовжуватися з застосуванням головного засобу - (дез)інформації у площині політико-міфологічно дискурсивного протистояння.

Тобто саме поняття „постмілітарний” для нас є найбільш адекватним.

Щодо актуальності цієї статті, то вона обумовлена невеликою кількістю сучасних теоретичних розвідок такого типу і важливістю гуманітарної задачі прогресорного впливу на спрощену і акцентувану маніпуляціями свідомість українських громадян.

Пошуки у руслі цієї мети необхідні для вивчення мож-

ливості *повоєнної* соціально-психологічної реабілітації таких громадян і загальнодержавної профілактики недопущення у майбутньому особливої вразливості нашого народу перед маніпулятивним втручанням.

У цій роботі циклу ми намагатимемося розв’язати такі **головні задачі**:

- теоретично проаналізувати особливості зманіпульованої свідомості;
- розглянути можливість постмілітарної (і повоєнної взагалі) реабілітації людей з такими особливостями;
- окреслити актуальні загальносуспільні комплексні профілактичні заходи щодо протидії регресивному маніпулятивному впливу.

Виклад основного матеріалу. Як і у попередніх роботах, ми наразі будемо використовувати нарбок окремих авторів, які досліджувати проблеми, дотичні до нашої. Але особливу цінність становлять систематизуючі комплексні праці, присвячені як самій маніпуляції масовою свідомістю, так і результируючим ефектам. Серед останніх яскраво виділяється фундаментальна книга С.Кара-Мурзи „Маніпуляція свідомістю”, яка вже витримала ряд перевидань [4].

Зокрема у Розділі 18 цей автор, опрацьовує доробки А.Моля [5], П.Жане, С.Московічі [6], сучасну йому публіцистику та політичну риторику і доходить висновку, що результируючий стан мисленнєвої сфери технологічно обробленої частини суспільства може бути змальований низкою понять: аутизм, аутистичність, некогерентність та шизофренізація.

На нашу думку, ряд з них досить дискусивні і потребують додаткової сучасної апробації, бо у психіатрії та психології під ними розуміються конкретні нозологічні форми, які позбавляють відповідальності - роблять суб’єктів неосудними. Популяризація термінів, похідних від «аутизм» та «шизофренія», на нашу думку, небезпечна також тим, що призводить до профанної стигматизації і викривленого тлумачення розладів мислення дилетантами.

Однак, послуговуючись цими метафорами, дослідники коректно описують цілком типові особливості зманіпульованого мислення. Для них характерні:

- **каналізація пізнавальних процесів та емоційних станів** (термін П’єра Жане). Процеси мислення, пам’яті, смаки людей, уява тощо шляхом привчання їх

до стимулів обмеженого діапазону, налаштовується на побудову заданої картини світовідчуття і ухиляється від отримання будь-якої альтернативної інформації. Так, «громадяни» «Д/ЛНР» віднаходять або вигадують поодинокі ознаки «змін на краще» і на основі цих епізодичних подій (наприклад, десь відбувається ремонт дорожнього полотна), будують картину феєричного економічного та соціального прогресу «республіки». При цьому значне погіршення медичного забезпечення, рівня життя, якості продуктів харчування, відсутність правового захисту і свавілля каральних органів тощо до уваги або не приймаються, або категорично заперечуються. Людина не хоче розуміти, що дороги латають після того, як їх понівечили російські танки, або цей ремонт відбувається на шляху до житла місцевого ватажка найманців. До того ж вартість кожного танка перевищує кошторис капітального ремонту пересічної школи або лікарні. Відтак, максимум залишкової критичності мислення у окремих громадян виражається толерантною до політичного міфу фразою «треба трохи потерпіти».

Простіше кажучи, світоглядна картина людей стає тенденційно упередженою і втрачає реалістичність.

Подібність до шизофренії чи аутизму тут хіба що у тому, що вся психічна сфера буде світоглядну «капсулу», внутрішній простір якої не може бути зрозумілим критично мислячою людиною. Проте, як вже було зазначено вище, назви психіатричних захворювань застосовувати навряд чи коректно, бо такі хворі не можуть бути осудними і ніколи не утворюють політичних сил. Ці люди, у широкому смислі, як правило, індивідуалісти та глибокі інтроверти.

- широкий спектр порушень законів формальної логіки, тобто, некогерентність мислення - цей термін, як і каналізація, видається цілком адекватним. Змінене мислення без внутрішнього конфлікту оперує неадекватними словами-назвами, поєднує поняття з протилежним значенням і суперечливі судження. Спроможність до істинних висновків також не спостерігається.

Прикладів цього величезна кількість, оскільки дослідники віднаходять тисячі випадків перекручення фактів, підробок, вигаданих брехливих «новин», які стають набутими міфологемами. Вони, а також невідповідність очевидної реальності інформаційному потокові ЗМІ, не викликають у людей маси когнітивного дисонансу. Ось лише деякі приклади.

Власну сентенцію про відсутність військ РФ у Криму від 4 березня 2014 року, Володимир Путін сам же спростував 17 квітня 2014 року [7]. Це не призвело до масового обурення чи бодай критики ані у РФ, ані у Криму, ані у ОРДІЛО.

Слова президента РФ про те, що його солдати для охорони українського населення будуть стояти за спинами громадянського населення («жінок та дітей») [8], очевидно, означають зовсім не охорону, а тактику «живого щита» - військовий злочин. Але такий елементарний умовивід також став недоступний для мислення, редукovanого до несамостійних суджень.

Байка Володимира Путіна, тиражована пропагандою, про «кризу влади» і «нелегітимний уряд» [7, хв. 3-4] в Україні повинна була б наштовхнутися на аргументи про те, що Петро Порошенко був обраний Президентом легітимно, бо вибори були узаконені обраною народом Верховною Радою - відтак, криза влади у контексті його легітимності - міф.

Інші приклади некогерентності.

- Володимир Путін, який вважається «сборателем земель руських», насправді віддає значні території РФ у

довготривалу оренду Китаю - з широкими правами автономного адміністрування;

- Зомбована маса ОРДІЛО вважає, що порушувати перемир'я «нашим мальчікам», «ополченцям» (бойовикам, найманцям) можна, а «укропам» - ні;

- Слово «хунта», яке у загальному значенні означає групу військових чи силовиків, що загарбала владу, до української держави застосоване бути не може в принципі, а до російської - цілком.

«Ополченню» чомусь платять гроші - це необхідно переводить їх у розряд «найманців». Питання на кшталт «Хто платить ці гроші?», «Чому вони є російськими рублями і звідки вони надходять?» також не виникають - тобто втрапилася спроможність вибудувувати прості логічні ланцюги.

Громадяни України, які позиціонують себе її принциповими і непримиренними супротивниками, чомусь не гербують реєструватися як вимушені переселенці, отримувати пенсії у гривнях, їздити на автівках з українськими номерними знаками тощо.

- порушення у процесах пам'яті. Стосовно цього, Сергій Кара-Мурза і Сергій Московічі [4, 6] пишуть, загалом, не про психологію індивідів, а про фальсифікацію історії і привчання маси чи натовпу до нових концептів. Відтак у міфології всіяко набувають поширення, наприклад, побрехеньки, що саме Росія є не лише сучасним СРСР, єдиним на планеті оплотом духовності, але і є „тією самою Руссю“, „руссіє“ є єдиними переможцями у Другій Світовій війні, а Москва і оця «Росія-Русь» є першоджерелом поширення православ'я. Про Донбас, Крим і Херсонес як «руссіє землі» вже написано вище. Таким чином створюються бодай тимчасова амнезія і на «*tabulae rasae*» навіюються симулякри для роздмухування міфічної претензійності країни-агресора, створення примарного права на «визволення» «своїх» земель від вигаданих фашистів-націоналістів.

Зрозуміло, що вони не витримують ніякої раціональної критики, і, часто-густо, містять некогерентність. Скажімо, штучне притягнення до купи дискурсів позитивної оцінки комуністичної ідеології у СРСР та «ісконного православ'я» у РФ виролили таку недолугу соціальну химеру, як «православні комуністи» - понад 500 тисяч послань у Інтернет.

«Відключення» довготривалої пам'яті й підміна справжніх історичних даних міфологемами призвели до домінування пам'яті короткострокової. Людина маси стала здатна, здебільшого, лише відтворювати поточний TV-продукт, в який закарбовується головна ідея «Росія - це Путін, Путін - це Росія» та інші, дочірні, - стосовно сил протистояння, соціального тла тощо.

Очевидно, правим є професор Сергій Кара-Мурза, який робить висновок про те, що дисципліна мислення (логіка) з точки зору історії є відносно недавнім і нестійким здобутком людства і легко може бути розсіяна, знівельована маніпуляціями. Індивід маси легко переходить на принципово інший рівень рефлексії - дологічний - з елементами містичної і квазірелігійної віри.

Зазначимо, що закономірності такого суперечливо-го мислення і діяльності ще недостатньо досліджені. Очевидно можна констатувати *еклектичне нагромування* непоєднаних з точки зору формальної логіки думок і відповідних дій.

На питання чому так відбувається однозначної відповіді наразі немає, але, апелюючи до попередньої наукової позиції, вкажемо, що схоже явище спостерігається у людей з міфологічною свідомістю, зокрема, у тих, які живуть у первісних суспільствах. Вони також без внутрішнього опору нагромаджують і поєднують різні об'єкти та дискурси лише на основі їх ситуативної

корисності - з утилітарної чи містичної точки зору. Це явище має назву «фетишизм». Чи є найманець, який іменує себе «ополченцем ДНР», своєрідним ментальним дикуном-фетишистом, коли маючи прізвище, скажімо, Ковальчук, вважає себе „русским”, їздить на машині марки «Ford», обліпленій гаслами «Обама - чмо», «Смерть укропам» і не знімає українські номерні знаки з зображенням тризуба? Питання досить риторичне.

На нашу думку, наведені вище комплексні зміни у психіці у контексті нашої теми ємно і коректно відбиває тиме поняття *наведена мілітаристична інфантилізація* (або примітивізація).

Крім цього зауважимо, що для перспектив морально-психічної реабілітації тисяч осіб, які зазнали маніпуляції і набули дефективного каналізованого, некогерентного й інфантильного мислення корисно врахувати явні конструктивні аспекти такого стану. Власне, головна проблема, своєрідна акцентуованість психіки, яка виражається у вибірковій її вразливості перед вузьким спектром подразників: гаслами, символікою тощо може обернутися на перевагу якщо трансльована інформація змінить свій „знак”. Простіше кажучи, легка керованість такими індивідами, імовірно, містить у собі і своє гегелівське заперечення.

* * *

Перед аналізом справедливої відплати тисячам громадян зі зміненою свідомістю доречно проаналізувати аспект *присутності провини* цих тисяч.

Зараз очевидним наслідком технологічного пливу навйовання їм міфології, яка підмінила реальність, є їх некритичність, слабка спроможність до самостійного мислення і полегшена політична керованість. Зараз ці десятки тисяч громадян, які у своїй голові носять хибну картину соціальної реальності, «зшити» зі строкатих латок-міфологем, напрочуд схожі на безглузду особу, яка носить з «писаною торбою» у відомому українському прислів'ї. Зараз вони є умовно бездумним інструментом війни - чужими руками, якими Кремлю зручно «витагувати каштани з вогнища».

Але це зараз - на початку 2017 року. На домілітарній стадії була інша ситуація - вони стояли *перед вибором*.

Маніпуляція за допомогою ЗМІ і чуток *передбачає мішень - адресата*, який згоден *добровільно* сприйняти і засвоїти дискурси. Іншими словами, це своєрідний *комунікативний процес*, на початкових стадіях якого людина може *погодитися* чи *не погодитися* з транслятором інформаційного потоку. Хитрість маніпулятора у *відсутності прямого примусу*. Він *пропонує* підмінити картину світобачення на симулякр.

Від цієї пропозиції *можна* на перших порах легко *відмовитися*. Людина з бодай мінімально достатньо налагодженими за допомогою освіти і виховання інстинктами критичного ставлення до себе, зовнішньої реальності та інформації *не погодиться на таку підміну*. Моральні, у тому числі, політичні аксіоми-табу «Батьківщина», «державна зрада», «підлість», «безчестя» тощо, а також звичка до формально-логічного мислення є своєрідними вартувими, які суттєво утруднюють маніпуляцію такою людиною.

З цієї пропозицією *можна* і *погодитися*. На початках *можна добровільно дозволити* телебаченню і людям, які створюють TV-продукт, не лише розважати чи показувати досягнення сучасних наук тощо, а й *формувати* власні політичні уподобання, зводити мас-культурою нанівець власні табу сорому, позбавляти інтимності дискурс ґендерних стосунків, стирати свою моральність, плюндрувати сакральні концепти смерті, життя, дитинства, честі, глузуючи з них. *Можна дозволити*

ти телебаченню перетворювати себе на архаїчну *дологічну* аморальну істоту - дикуна, всього лише пересічного члена людського стада (натовпу) й дозволити *думати за себе, керувати собою*. І людина маси дозволила, бо для неї це типовий і зручний *modus vivendi* - некритичне споживацтво.

Очевидно, сучасні українські громадяни, які зараз є військовими найманцями чи політичним посіпаками ворога на це *свідомо погодилися, виявивши власну автономну волю*, під час, коли можна було обрати з двох потоків один - інформативний або маніпулятивний. Вони обрали другий, і саме за цю згоду на втручання у свій внутрішній простір, очевидно, *несуть відповідальність*.

У XXI ст. людина має спроможність і право відмовитися від товару, наполегливо нав'язуваного агентом, від релігії, від непотрібної їй операції, від політичної партії, від телепередачі тощо. Вона може досить широко реалізувати *право вибору* - прийняти чи не прийняти щось. *За цей вибір вона відповідальна*, так само, як і за його результат - перед собою, якщо вибір виявився шкідливим, перед людьми - якщо він шкодить іншим.

Очевидно, *вибір дозволити маніпуляторові втручання у власну психіку - принаймні моральний проступок*. А *modus operandi*, який яким є державна зрада і насильство - вже принципово інший рівень відповідальності, бо є злочином, протиправною діяльністю.

Іншими словами, дискурс, який наголошує на необхідності моральної і правової оцінки людей зі зманіпульованою свідомістю *перед* будь-якою реабілітаційною роботою з ними, є цілком справедливим.

Разом з цим, зважена оцінка передбачає врахування того самого деінтелектуалізуючого загальноцивілізаційного вектора, який був виявлений на початку розділу. «Людина маси» надто корисна виробникам товарів та послуг, політикам, державцям і не дивно, що сучасні соціуми її культивують. Повторимо власну тезу - *практично будь-яка сучасна спільнота є легким об'єктом для маніпуляції свідомістю*.

Тобто, мають місце певні «пом'якшуючі обставини» - люди не винуваті, що надбудова над соціумом (державою) десятиліття всіляко плекала деградацію їх особистості - ввводила схізмогенетичні політичні дискурси, не запобігала аномізації, не провадила комплексну національну педагогіку, вихолощувала освіту шляхом викидання раціоналізуючих і моралізуючих дисциплін, не чинила опору впливові зовнішніх політичних агентів. До речі, вона робить це і тепер.

Громадяни України, у тому числі, на Сході, чи у Криму, соціалізувалися в умовах аномії, прогресуючого нігілізму і де-патріотизації. Це аргумент на користь зняття частини провини. Насправді тут є провини тих президентів України, профільних міністрів силових відомств, освіти та науки, культури, молоді та спорту, які займалися якщо не саботажем, то потуранням розвалу ЗСУ, системи національної безпеки і культурного ядра нації. Їх дії повинні бути компетентно розслідувані, а винуватці за руйнацію - притягнуті до відповідальності зі стягненням збитків.

Отже, частину провини за державну зраду з простих громадян *можна* зняти.

Але не всю.

Спостерігаючи за названими процесами, частина мешканців України все ж-таки усвідомила, що оскільки держава ніяк не зацікавлена у їх морально-інтелектуальному розвитку, опиратися на деградації треба *індивідуально*, транслюючи відповідний еталонний інтелектуально-гуманітарний дискурс через інститут сім'ї, родини і, наскільки це можливо, - деградованої освіти та

науки. Знову ж-таки, *можна було зробити вибір - деградувати* чи, попри зовнішні умови, зберігати та *самостійно розвивати* моральність, національну ідентичність, раціональність - бодай приватно.

Що ж робити з антидержавними деградантами зі зманіпульованою свідомістю, якщо частина відповідальності за такий стан психічної сфери, лежить, очевидно, не на них?

Як зазначено на початку статті, певні заходи можуть і повинні бути реалізовані лише після перемоги над агресором, відновлення контролю над державним кордоном, припинення трансляції російської «геббельсівської пропаганди», встановлення бодай мінімально дієвих державних систем правочинства і т.ін.

Саме припинення дії каналів постачання маніпулятивної інформації, безсумнівно, призведе спочатку до своєрідного *абстинентного* стану, спричиненого позбавленням звичного і такого жаданого програмуемого інформаційного продукту. Умоглядно, цей стан буде характеризуватися типовими депресивно-апатичними, неврастенічними афективними явищами емоційної сфери, крайніми формами нігілізму широкого спектру адресації («всіх ненавиджу»), масовими спробами втечі у РФ, панічним страхом перед владою «укропівської хунти», українською символікою тощо.

Але, як зазначають класики, змінена психіка має цікаві особливості процесів пам'яті. У зманіпульованих індивідів оперативна пам'ять суттєво домінує над довготривалою. Остання знаходиться у штучно придушеному стані, що було корисно для підміни концептів історії, забуття позитивних мотивів, дискурсів, пов'язаних з незалежною Україною тощо.

Цим морочним станом можна скористатися просто *підмінивши* TV-продукт на проукраїнський. На нашу думку, некритичний індивід маси після закінчення зазначеної абстиненції буде його споживати і досить швидко (протягом тижнів) переналягодить когнітивно-мотиваційну сферу з українофобської на лояльну. Зрозуміло, цьому сприятиме покращення якості життя: економічної сфери, розширення сфер свободи, медичного забезпечення, харчування тощо. Простіше кажучи, імовірно, відбудеться *перепрограмування* (реанімація чи то пак, первинна політична реабілітація) звичним каналом - телебаченням. Зрозуміло, тут підключаються й інші канали - інститут освіти, мистецтва.

Щодо відплати, то, очевидно, *всі* громадяни України, які *дієво* продемонстрували свою неспроможність раціонально мислити, повинні бути *законодавчо позбавлені права приймати участь у політичних процесах*. Мисленнєво-моральні деграданти не можуть вибирати ні Президента України, ні народних обранців будь-якого рівня, ні самі бути обраними, ні приймати участь у референдумах. Вони повинні бути позбавлені права політичного голосу, бо, проігнорувавши імперативи, *фактично* виявили себе руйнівниками країни - колаборантами або, принаймні, сепаратистами. Вони *перехотили* бути громадянами України. Очевидно, правовій системі держави треба довести до логічного наслідку це вільно виявлене не-бажання. Перелік цих осіб компетентним органам встановити буде просто - за списками так званих «референдумів» - ці збіговиська були добровільними майже скрізь.

Крім цього, їм доцільно також законодавчо заборонити будь-яку *пара*-політичну діяльність, наприклад, адміністративно-організаційну, агітаційну тощо.

Щодо відновлення повних прав громадянина України для цих осіб, то це питання дискусійне. Таке відновлення може бути передбачене, наприклад, після успішного складання спеціальних іспитів з української мови

та культури і психолого-психіатричної експертизи *коштами зацікавленої особи*, або після проходження військової служби - аналогічно дієвим і апробованим історією системам надання чи позбавлення громадянства.

Це, так би мовити, перше «коло» своєрідного *Purgatorii* - обов'язкове для всіх учасників і організаторів колабораціоністських дійств.

Індивіди, які, не лише брали участь у антидержавних містечкових плебісцитах, але й *добровільно* стали озброєними найманцями у незаконних угрупованнях, крім позбавлення громадянських прав, очевидно, повинні бути притягнені до кримінальної відповідальності і понести покарання згідно тяжкості скоєних злочинів. При цьому, спосіб реалізації покарання і виправлення девіантної особистості повинен бути диференційним, максимально корисним для суспільства України і комплексним, на чому наголошують дослідники пенітенціарії [9].

Крім цього, послуговуючись історичними аналогіями, міркуємо, що для цих посіпак агресора, імовірно, не повинне поширюватися таке поняття, як «термін давності» злочину, а громадянські права не повинні бути відновлені ніяким чином.

Однак не можна забувати і про «позитивний» контекст відплати, який ігнорує більшість аналітиків з правознавства і, навіть, з філософії. Класики соціального вектору гуманітарної науки, скажімо, Платон, Томас Мор, Томазо Кампанелла чи просвітителі Європи [10-14] наголошували на необхідності *винагородити за правослухняну* діяльність як реалізацію принципу справедливості у сфері соціального.

Дійсно, велике число громадян України, які, перебуваючи на окупованих територіях, зазнавали і зазнають точнісінько такого, як і всі, маніпулятивного впливу, у спроможності чинити йому спротив, зберігаючи морально-патріотичні імперативи. Зараз серед них на Донбасі, Луганщині чи у Криму, очевидно, поширюються нігілістичні дискурси звинувачувального характеру на кшталт «Україна зрадила нас». Причини цих звинувачень зрозумілі - політична воля влади дійсно слабка. Протягом років очільники держави не спромоглися рішучо діяти щодо звільнення від загарбників всієї української землі. Натомість влада допускає навіть торгівлю та іншу комунікацію з самозваною владою ОРДІЛО, але ніяк не захищає патріотично налаштованих громадян, які вимушені перебувати під постійним і надзвичайно реальним ризиком для життя.

Тому після перемоги над агресором цю категорію людей - випробуваний, так би мовити, «кістяк нації» потрібно заслужено винагородити. Зрозуміло, ретельну й оперативну перевірку кандидатів на винагороду повинні здійснити компетентні органи. Але й сама ця винагорода повинна відповідати заслугам - пропонуємо тут, наприклад, суттєво і пожиттєво зменшити податки для таких осіб або їх родичів, якщо вони не просто перебували під фізично-ментальним гнітом окупаційного *Інферно*, а й зазнали розправ.

Не зважаючи на трюїстичність, важливо зазначити, що делінквентні прояви будь-якої етіології, у тому числі, антидержавної, легше попереджати, ніж викорінювати засобами сучасної вітчизняної пенітенціарної системи сумнівної ефективності.

В Україні вже давно має бути розроблена і введена *комплексна Програма національної педагогіки*, яка б, крім трансляції суто освітньої інформації, підхоплювала б людину змалечку і огортала б її національно орієнтованими дискурсами. Така програма має ув'язу-

ти у собі й вивести на системний і якісно новий рівень впливи досі розпорошених національно-патріотичних спільнот з різних соціальних інститутів: дозвілля, рекреації, мистецтва, науки, спорту, освіти, політики, релігії.

В Україні давно існує скаутський рух, так званий «зелений» туризм, десятки неорганізованих і не підтримуваних державою груп аматорів, які власним коштом відновлюють сакральні місця, знімають патріотичні фільми, піднімають з дна Дніпра старовинні кораблі, проводять історіографічні дослідження, етнографічні, природознавчі розвідки. Приватним коштом видаються українські поетичні та інші літературні збірки, фундаментальні енциклопедичні праці з гірництва, української міфології, топонімії. Держава досі не зацікавлена у комплексній підтримці національної науки, системній пропаганді цікавого, інтелектуально насиченого життя, підтримці у кожного громадянина аргументованого почуття національної гордості.

Існують також галузі народного мистецтва кількатисячолітньої спадковості - писанкарство, вишивка, гончарство, ковальство, різьблення, фольк-музика і співи, спортивно-мілітарні аутентичні мистецтва тощо. Через них може бути потужно трансльований український менталітет - незалежно від ґендеру, демографічної групи, економічного статусу.

Ув'язування цих практик у підтримувану державою систему громадянського суспільства і національного виховання, популяризація названих та багатьох інших різновидів діяльності серед індивідів «маси» вивела б частину з них зі згаданого ефремівського *Інферно* [15] та стану інфантильної *телевізійної приставки* і спрямувала б в бік вектору розвитку їх особистості.

Розробити і впровадити названі заходи можна доволі швидко, але на це немає політичної волі можновладців. Складається враження, що останні бажають *пристати* гордість, яка прокинулася після Революції Гідності.

Знову ж-таки, щодо профілактики, то Україна потребує радикального (але не революційного) очищення влади і насичення цього інституту фаховими, дієвими народними представниками, які добре розуміють, що саме Вільна Людина є притаманною українцям працьовитістю та інтелектуальністю є *головним* стратегічним ресурсом країни - старанним виробником, патріотичним воїном, ефективним генералом, сумлінним татком, лікарем, мамою, вчителем, вченим. Головне - не фрагментарно асфальтовані траси, велодоріжки, вітрякові електростанції, красива форма на поліцейських - це і подібне чомусь так люблять афішувати у інтернет-просторі сучасні керівники країни. Ці демонстрації доволі дивні, бо Президент, Прем'єр-міністр та інші представники влади і політики повинні займатися *більш масштабними речами*.

Справжні «Отці нації» завжди віддавали перевагу налагодженню підмурівку, а не файного фасаду. Вони, *не цураючись жорстких методів*, розвивали *суспільну мораль, правову свідомість і справедливе правочинство*. Так стабілізували суспільство Китаю впроваджені системні правила конфуціанства, так вчиняли *справжні* реформатори, а не популісти: Авраам Лінкольн, Джордж Вашингтон, Шарль Де Голль, Лі Куан Ю, Вінстон Черчилль, Лех Валенса, Вацлав Гавел розуміючи, що порядок у державі, чи економічне «диво», чи перемога у війні - *похідне, наслідок*. До речі, нарешті політикум повинен усунути давнішній абсурд та не-справедливість - штучно подвоєну реальність і скасувати будь-яку недоторканність будь-кого перед правочинством, бо її збереження означає продовження олігархічного (квазіфеодального) анахронізму.

Отже, комплексно розвивати інститут Суспільної моралі, від якої сьогодні в Україні залишилися сліди - очевидний пріоритет, оскільки саме його слабкість спричинила аномізіцію і доступність народу маніпулятивним технологіям.

Чи часто ми чуємо мат на вулицях, бачимо нечемних і невихованих дітей, зоологічне дриґання верств молоді, дитячий алкоголізм, сміття на вулицях, групи людей, які просто тиняються у пошуках тваринних розваг? Чи має місце потужна пропаганда суспільної моралі, хоча б на рівні наочної агітації? На жаль, це риторичні питання.

Треба займатися *не* наслідком, а *причиною*, не «віз» самозакохано малярувати, а оздоровити «коня» - відновити «двигун» - інтелектуально-моральний Людський Ресурс. Ремонт доріг, дешева «зелена» енергетика тощо будуть лише пересічними прикладами з сотень подібних.

І пам'ять про дійсно видатного політичного діяча збережеться навіки.

Що зроблено так званою «новою» владою у контексті комплексної моралізації та інтелектуалізації суспільства? Нічого значимого і нічого помітного. Аномія і нігілізм - досі звичні модуси українського соціуму.

Відновлення національного інтелекту - особливе питання. Номінально ним повинен займатися Інститут освіти та Інститут науки.

Перебуваючи у тлі вищої освіти, доводиться констатувати, що так звана «Реформа», яка реалізувалася, зокрема, у новому Законі про вищу освіту призвела до *втрати* традиційних високих освітньо-просвітницьких стандартів і свавілля у трансляції навчальних курсів студентам [16]. Виші, які стали автономними, сьогодні вільні спростити і вихолостити особистісно-орієнтовані курси дисциплін, або взагалі їх скасувати, що і відбувається на місцях. Це не забороняється МОН, бо воно вже не вимагає читати студентам конкретні науки - натомість вводиться поняття «компетентність», яким можна оперувати абсолютно довільно.

В результаті під пафосною вивіскою національних університетів чи академій сьогодні можуть існувати своєрідні професійно-технічні заклади з повною відсутністю гуманітарної складової освіти. Контролю за цією деградацією вищої освіти немає.

Не дивлячись на очевидну істину, що стати Людиною з автономною моральністю і розвиненим критичним мисленням значно важливіше, ніж просто учасником економічних стосунків, відновлення і посилення гуманітарної складової майбутнім натурознавцям, економістам, правознавцям, філологам тощо *не передбачається*. Галузі наук, які посилюють мисленнєво-моральні чи пак, «особистісні» компетентності - Логіка, Соціологія, Етика, Естетика, Релігієзнавство *не є обов'язковими*. Щодо філософії, то *весь базовий курс читається один семестр*. Ось так насправді формується не-компетентності.

Якщо називати речі своїми іменами, то так звана «реформа», не дивлячись на статтю 1.1.5) названого вище Закону, в якій написано про прищеплення «способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей», призвела до профанації конструктивного комплексного впливу на особистість і до деградації спеціаліста чи магістра лише до *вузького ремісника*. Класичний контрольований і стандартний алгоритм Освіти, який формував спочатку Людину, а вже потім - специфічного фахівця, був Законом знищений.

До речі, «дух» сучасних «реформ» аж зовсім не європейський. У Європі філософські курси не утиска-

ються. Понад те, будь-яка діяльність різновекторних факультетів має потужне *історично сформоване осереддя* - своєрідну *вісь* всієї вищої освіти - *факультет філософії*. На Донбасі чи у Криму таких факультетів практично не було. Тому «маємо те, що маємо».

На наш погляд, *національний вуз, який не має смислотворчого філософського факультету взагалі є кумедним нонсенсом*, організаційним непорозумінням, а чиновників, які припустили такий, по суті, національний сором, а не реформу, потрібно вважати своєрідними диверсантами проти інтелектуально-морального розвитку нації.

Скасування, спрощення людинознавчих і суспільствознавчих та інших дисциплін чи безконтрольність і потурання цьому на рівні організаційної структури - Міністерства освіти і науки України - сумний модус сучасної освіти. Нігілістично налаштовані вчителі шкіл, що працюють за копійки і втрачають ентузіазм, непотрібні у автономних і тому свавільних вишах викладачі етики, соціології, філософії, логіки зі ступенями гуманітаріїв, сотні тисяч студентів і школярів, яких не навчають бути Людиною, а лише мінімуму якогось ремесла - результати «реформи».

Ми можемо лише спостерігати, який стрімкий або сталий розвиток економіки показали Японія, Сінгапур, Ізраїль, Південна Корея, Китай, країни Балтії. Там, попри проблеми у економіці, які доволі скоро втрачають гостроту, постійно формується головний ресурс - дисциплінована розумна працююча і патріотична Людина. Там молодь, яка має бажання і хист, не займається плагіатом чи веселими байдиками, а по-справжньому наполегливо і зацікавлено *вчиться* - читає, пише *власні* праці, мислить, робить винаходи - «будує себе».

Не дивно, що в цих та інших країнах *дійсно* є освіта і наука, а не лише «Закони *про...*». Як ми знаємо, там відбулися *справжні* реформи освітньої галузі. При збереженні і розвитку інтелектуально-моралізуючого потенціалу філософських курсів, освіта стала *інтенсифікуватися* (ускладнюватися) під контролем держави, а не спрощуватися до профанаційних «автономних царств», як у нас. Традиційна гуманітарна «накачка» збереглася навіть у Республіці Беларусь і чомусь РФ зараз туди не лізе зі своїм молохом *рах russica*, хоча ряд значених країн доволі близько він неї територіально.

Просто головна зброя гібридної війни - геббельсівська пропаганда, заздалегідь *безсила проти інтелектуальної нації*, яка орієнтується у філософському континумі «добро - зло». Націю треба енергійно виховувати. Націю треба інтенсивно вчити. Особливо, якщо нація від цього відвикала - розлінилася.

Тепер про інший соціальний ціннісно-орієнтуючий і регламентаційно-контролюючий інститут, нормальне функціонування якого створювало б потужний профілактичний ефект аномізації і моральному зубожінню - релігію.

Релігійні організації в Україні тривалий час перебували або під пресингом, або у стані дисфункції - симбіотично пов'язаними з клептократичною олігархічною клановою політикою. Друге (симбіоз) особливо стосується православної церкви з патріархатом у Москві. Відповідно спотвореній суті цієї релігійної організації модифікувалася й інформація, трансльована мільйонам людей в Україні, керованим потужною некритичною мотивацією - *вірою*.

Можна констатувати, що тематика миролюбства, прощення, смирення, орієнтації на сакральне, чистоту і духовність були *підмінені* синкретичними дискурсами

кумиропоклонства: культурами особи московського патріарха, президента РФ і національної переваги росіян.

Така псевдорелігійна діяльність повинна припинитися, а шахраї і лицеміри - публічно викриті. Фактично ряд релігійних діячів УПЦ МП перетворилися на своєрідних популярних акторів, які, наряджаючись у спеціальний одяг, виступають перед глядачами на замовлення і за гроші конкретних політичних сил. Тому вірянам будь-яких конфесій повинно стати відомо скільки матеріальних ресурсів знаходиться на *приватних* рахунках людей, які себе позиціонують слугами Бога (Аллаха, Ягве, Єгови тощо). Це розкриє очі сотням тисяч наївних людей і убезпечить їх від впливу аферистів. Зрозуміло, що контролюючі системи України повинні постійно і компетентно пильнувати й унеможлиблювати антидержавну пропаганду квазі- чи псевдорелігійними персонами будь-якої церковної ідентифікації.

Навпаки, традиційні і недогматичні культу гілок аврамічних релігій, особистісно орієнтовані концепти Сходу і взагалі, будь-які конструктивні гуманістичні вчення, які орієнтують людину на розвиток внутрішньої і суспільної моральності, порядності, стриманості, тілесного і психічного здоров'я, є корисними, але їх зрощення з Державою і Правом - неприпустиме.

Таким чином, підсумовуючи, можна стверджувати, що саме виведення зі стану дисфункції соціальних інститутів Освіти, Суспільної моралі, Громадянського суспільства, Права, Релігії, Політики є запорукою створення профілактичних умов, які сприятимуть культивуванню не слабкої духом «людини маси», а захищеної від маніпулятивного впливу Особистості. Потрібна політична воля для цього, які і до вироблення відповідної національної Програми людського розвитку.

Сучасним чиновникам, які, можливо, але малоімовірно, візьмуть в руки серію цих статей, не потрібно прикидатися наївними інфантилами і висувати контраргументи на шквал того, що:

- економічний розвиток важливіший за якийсь примарний прогрес моральності та інтелектуальності нації чи формування якогось «людського ресурсу»;

- буцім-то розробка цієї комплексної Програми патріотично акцентованого морально-інтелектуального прогресу і впровадження системи дієвих нормалізуючих заходів потребуватиме значного часу і залучення експертів, яких в Україні надто мало.

Відомо як називається багатий можновладець, який виступає проти відродження моралі та інтелекту. Всі ці контртези хибні - і часу потрібно на розробку концепції треба не багато, бо аналоги існують і численні рази апробовані іншими країнами, і експерти є. До речі, кошторис цих заходів буде незрівнянно меншим за ті мільйони і мільярди, які задекларували наші «феодалі» - поки що недоторканні народні обранці, а економічний розвиток ніяк не постраждає. Навпаки, він «дивним» чином прискориться.

Висновки

Стисло підсумовуючи викладене вище, можна зазначити, що:

1. Інструментально оброблена свідомість людини маси дійсно демонструє типові специфічні властивості, які фіксуються рядом науковців. Загалом ці властивості стосуються некритичності світогляду, ігнорування законів логіки, неспроможності до пошуку істинної інформації та її обробки для зважених висновків. При цьому деякі терміни, якими оперують дослідники (шизофренізація, аутичність etc.) дискусивні і автор статті пропонує такий *„наведена інфантилізація“*.

2. Аспект провини таких осіб у контексті гібридної війни присутній але не безумовний. Він повинен сьогодні активно досліджуватися для зваженої оцінки дій та (або) бездіяльності маніпулятивно створеної когорти колаборантів.

3. Постмілітарна (і повоєнна взагалі) реабілітація людей з такими особливостями принципово можлива лише у психологічному контексті. Але політичне відновлення для ряду з них у якості громадян України сумнівне.

4. Аналіз невпровадження державою актуальних вже сьогодні загальносуспільних комплексних профілактичних заходів щодо виведення людини маси на шлях розвитку особистості наочно свідчить про політичну пасивність політикуму України. Понад те, ряд суспільних інститутів, які повинні опікуватися моральним та інтелектуальним розвитком нації, працюють проти нього (як саботажники). До таких інститутів, наприклад, належить сучасна вища освіта, керівники якої фактично спрощують інтелектуально-моральний вектор впливу на молодь. „Реформування” зводиться до жонгливання поняттями. Держава не демонструє зацікавленість у виведенні народу зі стану „маса”, напевно, сподіваючись ним легко керувати, забуваючи при цьому, що саме перетворення на масу було передумовою успішності іноземної агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стругацький В. Агресорний технологічний вплив на масову свідомість на тлі східноукраїнського конфлікту. Підготовка ґрунту і перші міфи / Василь Стругацький // Схід. - 2016. - № 3 (143). - С. 93-100. doi: 10.21847/1728-9343.2016.3(143).74859
2. Стругацький В. Агресорний технологічний вплив на масову свідомість на тлі східноукраїнського конфлікту. Міфологія мілітарної фази / Василь Стругацький // Схід. - 2016. - № 4 (144). - С. 92-100. doi: 10.21847/1728-9343.2016.4(144).78100

Стругацький Василь,

кандидат філософських наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ И АСПЕКТЫ ВОЗДАНИЯ. ПОСТМИЛИТАРНАЯ ФАЗА ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

В статье автор завершает свое исследование агрессорного воздействия на массовое сознание в контексте конфликта на Востоке Украины.

Внимание конкретизируется на психологических эффектах, к которым приводит манипулятивное воздействие на массовое сознание, аспектах вины граждан Украины, которые вследствие манипуляции, стали государственными преступниками, а также на необходимости комплексного морально-интеллектуального возрождения отечественного общества.

Ключевые слова: манипуляция массовым сознанием; расстройства личности; вина; воздаяние; комплексная морально-интеллектуальная реабилитация.

Struhatskyi Vasyl,

Candidate of Philosophic Sciences, Assistant Professor

PROSPECTS OF POLITICAL REHABILITATION AND ASPECTS OF RETRIBUTION. THE POST-MILITARISTIC PHASE OF THE HYBRID WAR

The article of the author completes his study of an aggressor impact on mass consciousness in the context of the conflict in the East of Ukraine.

Particular attention is focused on psychological effects brought about by a manipulative influence on mass consciousness, aspects of the guilt of Ukrainian citizens who, due to manipulation, became state criminals as well as the necessity of a comprehensive moral and intellectual revival of Ukrainian society.

Key words: manipulation of mass consciousness; personality disorders; guilt; retribution; comprehensive moral and intellectual rehabilitation.

3. Додонов Р. О. Конфликт на Схोді України у дзеркалі соціально-філософської дисципліни : [монографія] / Р. О. Додонов ; Український інститут стратегій глобального розвитку та адаптації. - Вінниця, 2016. - 200 с.

4. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / С. Кара-Мурза. - М. : Алгоритм, 2000. - 464 с.

5. Моль Абраам. Социодинамика культуры / Моль Абраам ; [пер. с фр. / предисл. Б. В. Бирюкова]. - изд. 3-е. - М. : Изд-во ЛКИ, 2008. - 416 с.

6. Московичи Серж. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи ; [пер. с фр. Т. П. Емельяновой]. - М. : Академический проект, 2011. - 396 с.

7. Немцов, Борис и Леонид Мартинюк. Ложь Путина об Украине [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=ХаEN7wkcnhI>.

8. Інтерв'ю президента РФ російським журналістам щодо подій у Криму. 4 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=WDFsnAsnoLQ>.

9. Білецький В. В. Виправлення девіантної особистості: філософський погляд / В. В. Білецький. - Донецьк : СВД, 2003. - 156 с.

10. Платон. Законы / Платон. - М. : Мысль, 1999. - 208 с.

11. Мор Т. Утопия. Кампанелла, Томазо. Город Солнца / Томас Мор. - М. : Алгоритм, 2014. - 280 с.

12. Монтень М. Об искусстве жить достойно. Философские очерки / Мишель Монтень. - М. : Дет. лит., 1973. - 207 с.

13. Монтескье Ш. Избранные произведения / Шарль Монтескье. - М. : Госполитиздат, 1955. - 803 с.

14. Свифт Дж. Собрание починений. В 3-х тт. Т.3. Дневник для Стелы: письма XLII-LXV; Битва книг; Памфлеты и эссе; Стихотворения / Джонатан Свифт. - М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 2008. - 368 с.

15. Ефремов И. Час быка / И. Ефремов. - М. : Эксмо, 2009. - 228 с.

16. Закон України "Про вищу освіту". 01.07.2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.

REFERENCES

1. Struhatskyi, V. (2016), Aggressive technologic impact on mass consciousness against the background of East Ukrainian conflict. Setting the stage and first myths. *Skhid*, 3(143), 101-109. doi: 10.21847/1728-9343.2016.3(143).74859 (ukr).
2. Struhatskyi, V. (2016), Aggressive technologic influence on mass conscience against the background of the East Ukrainian conflict. Mythology of the military phase. *Skhid*, 4(144), 92-100. doi: 10.21847/1728-9343.2016.4(144).78100 (ukr).
3. Dodonov, R.O. (2016), The conflict in eastern Ukraine in the mirror of social and philosophical discipline, monograph, Vinnytsya, 200 p. (ukr).
4. Kara-Murza, S. (2000), Manipulation of consciousness, *Algoritm*, Moscow, 464 p. (rus).
5. Abraham, Moles (2008), Socio Dynamics of Culture, translation from French, *Publishing house LKI*, Moscow, 416 p. (rus).
6. Serge, Moscovici (2011), The age of the crowd: a historical treatise on mass psychology, *Akademicheskii proekt*, Moscow, 396 p. (rus).
7. Nemtsov, Boris and Leonid Martinyuk. Putin's lie about Ukraine, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=XaEN7wkcnhI> (rus).
8. Interview of the President of Russia to Russian journalists about the events in Crimea. March 4, 2014, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=WDFsnAsnoLQ> (ukr).
9. Biletsky, V.V. (2003), Correction of deviant personality: philosophical view, *East Publishing House*, Donetsk, 156 p. (ukr).
10. Plato (1999), *Laws*, *Musl*, Moscow, 208 p. (rus).
11. More, Thomas (2014), Utopia. Campanella, Tomaso. City of Sun. *Algoritm*, Moscow, 280 p. (rus).
12. de Montaigne, Michel (1973), On the art of living worthy. Philosophical essays, Moscow, 207 p. (rus).
13. Montesquieu (1955), Selected works, *Gospolizdat*, Moscow, 803 p. (rus).
14. Swift, Jonathan (2008), Diary for Stela Letters XLII-LXV; Battle of books; Pamphlets and essays; Poems, in: *Collected Works in 3 vol.*, Moscow, Vol. 3, 368 p. (rus).
15. Yefremov, Ivan (2009), The Bull's Hour, *Eksmo*, Moscow, 228 p. (rus).
16. The Law of Ukraine «On Higher Education». 01.07.2014, available at: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyshchu-osvitu> (ukr).

© Стругацький Василь

Надійшла до редакції 13.03.2017

НАШІ АВТОРИ

Галан Людмила - кандидат економічних наук, доцент, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова

Мельникова Марина - доктор економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

Градобоєва Єлизавета - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

Полянська Алла - доктор економічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Інститут економіки і управління у нафтогазовому комплексі

Усик Ігор - здобувач, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Шаульська Лариса - доктор економічних наук, професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Якімова Наталя - кандидат економічних наук, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Левик Богдан - доктор історичних наук, доцент кафедри історії України та етнокommунікації, Національний університет «Львівська політехніка»

Пірко Марія - аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка

Рибак Назар - кандидат історичних наук, доцент, Львівська філія Європейського університету, м. Львів

Розлуцький Назарій - старший науковий співробітник Музею української діаспори, м. Київ

Шолота Христина - кандидат історичних наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка

Щеглов Андрій - ад'юнкт, Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Білокобильський Олександр - доктор філософських наук, професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Український інститут стратегій глобального розвитку і адаптації, м. Київ

Більченко Євгенія - доктор культурології, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

Колінько Марина - кандидат філософських наук, докторант, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Райхерт Костянтин - кандидат філософських наук, доцент, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Синиця Андрій - кандидат філософських наук, доцент, докторант, Львівський національний університет імені Івана Франка

Стругацький Василь - кандидат філософських наук, доцент